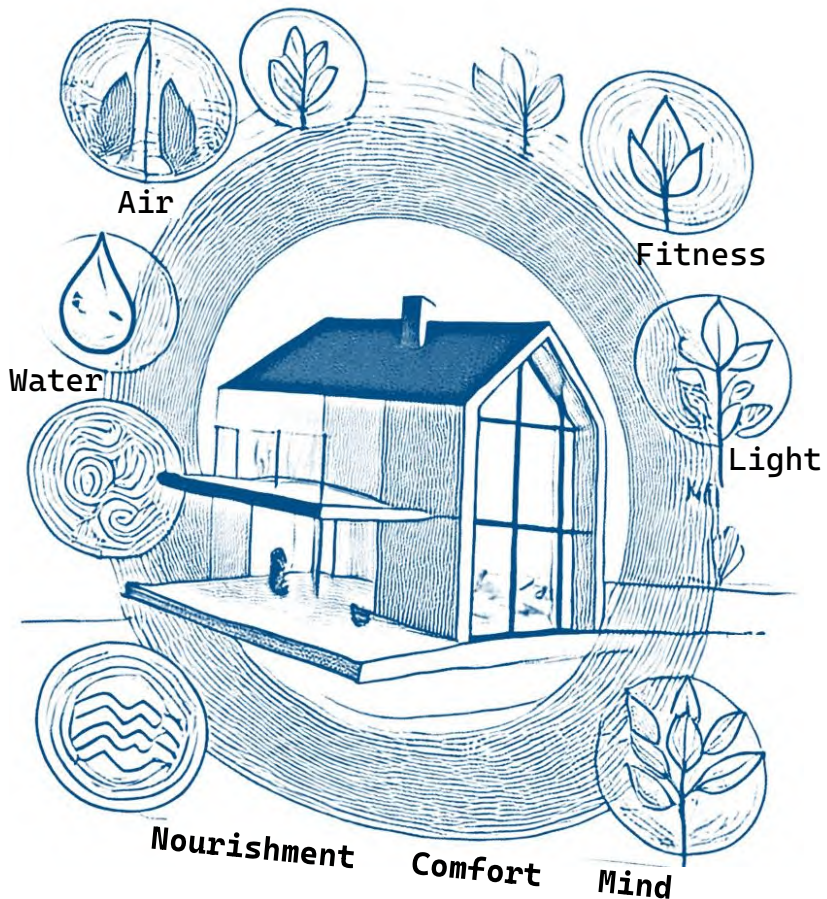

ทิศทางใหม่...

สุขภาพในมิติสถาปัตยกรรมสมอง

*New Paradigm...
Health-Neuroarchitecture*

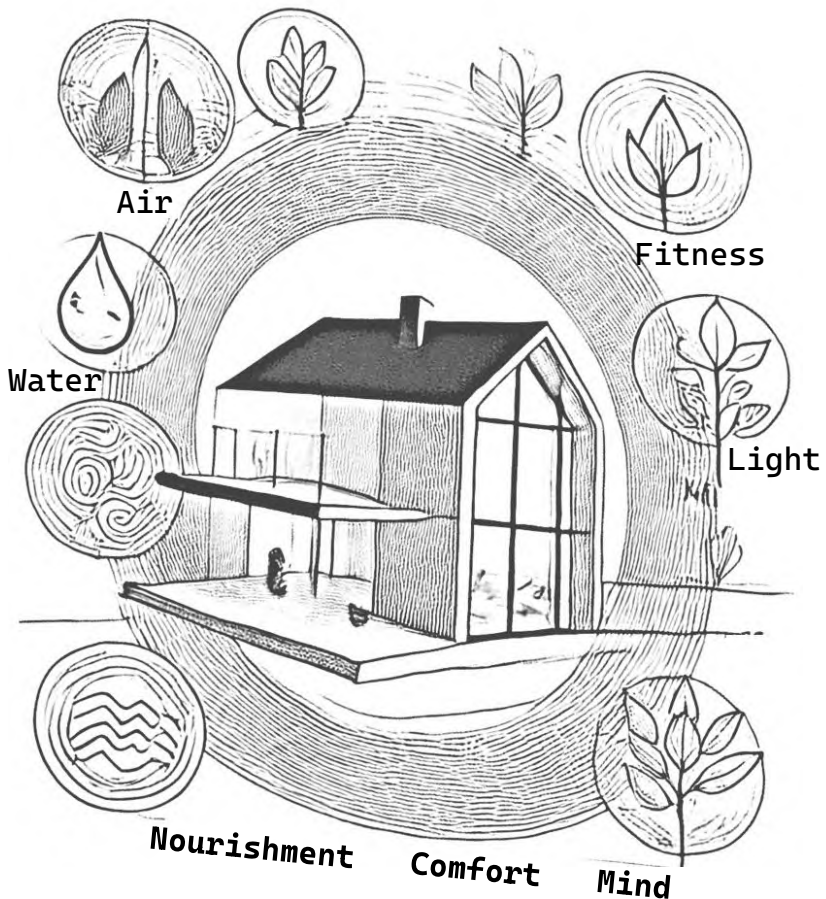

ผศ.ดร. กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน

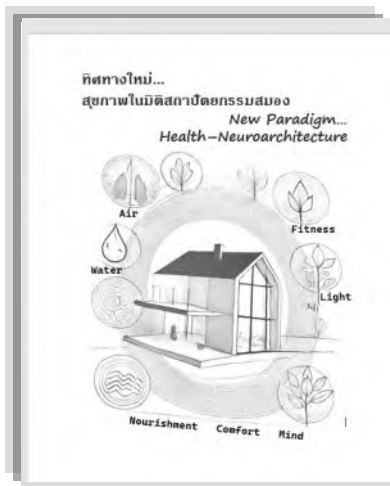
ทิศทางใหม่...

สุขภาพในมิติสถาปัตยกรรมสมอง

*New Paradigm...
Health-Neuroarchitecture*

พศ.ดร. กมลมาลย์ วิรัตน์ไตรคุณสิน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน.

ทิศทางใหม่__สุขภาพในมิติสถาปัตยกรรมสมอง.-- กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.], 2568.
109 หน้า.

1. สถาปัตยกรรม -- แง่นามย. I. ชื่อเรื่อง.

720

ISBN 978-616-619-618-4

คำนำ

‘ทุกวิกฤติมีโอกาสอยู่เสมอ’ โลกยุคใหม่ชีวิตเร่งรีบ กระแสวัฒนธรรมความเร่งด่วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ท่ามกลางป่าคอนกรีตผู้คนต้องการบ้านพื้นที่สำหรับ‘พัก’ที่สงบอบอุ่น ถึงเวลาที่ต้องเปลี่ยนการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ

ทิศทางใหม่...สุขภาพในมิติสถาปัตยกรรมสมองมีแนวคิดสำหรับ ‘**บ้านสร้างสุขภาพ**’ (Health at Home) เปิดโอกาสให้บทวนพฤติกรรมที่นำมาสู่การปรับเปลี่ยนบ้านให้เป็นสถานที่ที่น่าอยู่ สัมผัสได้ถึงธรรมชาติ นำบ้านไปสู่ ‘พื้นที่ปลอดภัย’ (Safe Zone) พื้นที่ในการใช้ชีวิตที่แสนสงบตามแนวคิดของอาคารสุขภาวะ 7 องค์ประกอบ (WELL Building Standard) มาปรับใช้ในการนำเสนอที่อยู่อาศัยเพื่อยกระดับสุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิก และบทส่งท้ายหลักการดำเนินการ ‘พอเพียง’ กับการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสุขภาพในมิติสถาปัตยกรรมสมองจะเป็นทิศทางใหม่ในการเติมพลังและเพิ่มโอกาสดีๆ ให้กับไลฟ์สไตล์ของแต่ละคน

กมลมาลย์ วรรณเศรษฐสิน

มกราคม 2568

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
สถาปัตยกรรมสมอง ‘Neuroarchitecture’	3
WELL Building Standard	
ลมหายใจบ้าน ‘Air’	14
บ้านส่องสว่าง ‘Light’	23
บ้านพลังน้ำ ‘Water’	37
บ้านมงคล ‘Nourishment’	45
บ้านเสริมกำลัง ‘Fitness’	53
บ้านอยู่สบาย ‘Comfort’	68
บ้านกลางใจ ‘Mind’	76
บทส่งท้าย	
พอเพียงที่ยั่งยืน ‘Sufficiency for Sustainability’	90
บรรณานุกรม	93

พลวัตทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นในสังคมเมืองส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม/ระบบนิเวศน์ เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดโรคระบาด ภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ และรูปแบบการใช้ชีวิต

ปี 2558 ความตกลงปารีส(Paris Agreement, 2016) การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลกให้อยู่ต่ำกว่า 2°C (United Nations, 2021)

ปี 2531 นิยามภาวะโลกร้อน(global warming) โลกเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปี 2565 ธารน้ำแข็งในเทือกเขาแอลป์ สวิตเซอร์แลนด์สูญหายแล้ว 10% กับสัญญาณวิกฤติเมื่อแอนตาร์กติกามีอุณหภูมิสูงขึ้น 10°C

การเติบโตของสังคมเมือง(Urbanization) การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจกับปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต

สภาพเศรษฐกิจถดถอย(Economic recession) ผู้คนต้องเร่งรีบแข่งขัน แม้จะมีเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกสบาย เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการใช้ชีวิต แต่ทำให้ต้นทุนการใช้ชีวิตสูงขึ้น

วิกฤตสิ่งแวดล้อม(Environmental crisis) จากเศรษฐกิจ บริโภคนิยม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกิน

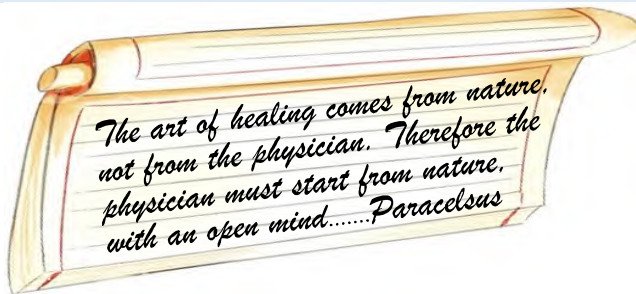
ขีดจำกัดส่งผลกระทบต่อปัญหาขยะ มลพิษ สิ่งแวดล้อมในระยะยาว

🏀 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร(Demographic change) ภาวะสังคมผู้สูงวัย อัตราการพึ่งพิงที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ความสามารถในการแข่งขัน และระบบสวัสดิการ

🏀 ค่านิยมสังคม(Social value) ความแตกต่างค่านิยมจากพฤติกรรม และความคิดของคนแต่ละช่วงวัย(Generation gap) รวมถึงความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และการเข้ามาของเทคโนโลยี

🏀 เทคโนโลยีขั้นสูง(Advance Technology) สร้างการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและพฤติกรรมผู้บริโภค กับความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และความสามารถในการเรียนรู้ใช้งาน

ศูนย์วิจัยฟิวเจอร์เทลส์ และสถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (2564)

‘เมื่อบ้านป่วย คนก็ป่วย’ แสงแดดและความร้อนทำลายความสวยงามของบ้านให้สีดูซีดจืดจาง มีรอยแตกร้าว รั่วซึม ผงังไม่เรียบ บ้านขึ้นดิดเชื้อราและตะไคร่น้ำ ความชื้นสะสมสีลอกกล่อนโป่งพอง

เมื่อสภาพแวดล้อมภายในตัวอาคารถูกคุกคามเสียสมดุล จะเห็นอาการแสดงออกว่าสุขภาพถูกคุกคาม

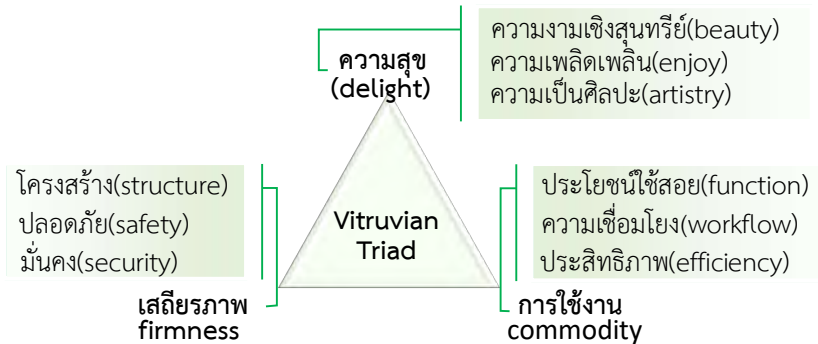
ปัจจุบันวงการแพทย์ให้ความสำคัญกับกลุ่มอาการป่วยจากอาคาร (Sick building syndrome) ผู้อาศัยในเขตเมืองซึ่งมีประชากรหนาแน่น การจราจรติดขัด อาคารบางแห่งยังเป็นโครงสร้างแบบเก่า 1 ใน 3 มีประวัติป่วยเป็นกลุ่มอาการนี้และแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มอย่างรวดเร็ว การใช้ชีวิตและสภาพแวดล้อมภายในตัวอาคารเป็นสิ่งเร้าให้เกิดกลุ่มอาการป่วยจากอาคาร ระบบระบายอากาศไม่ถ่ายเท ความชื้น/รอยรั่วซึมทำให้เกิดเป็นเชื้อราตามฝ้าผนัง สารเคมี สารระเหยจากสีทาผนัง (Volatile Organic Compounds) จากวัสดุในอาคาร ไรฝุ่นตามทางเดิน

อากาศไม่ถ่ายเท จุลินทรีย์ สารเคมีในอาคาร สารฟอร์มาลดีไฮด์ในพื้น เฟอร์นิเจอร์ไม้ รังสีแม่เหล็กคอมพิวเตอร์ ไมโครเวฟ สารเคมีระเหยง่าย: น้ำยา ทำความสะอาด สีทาบ้าน กาว เครื่องพิมพ์(Printer)	อาการ ไม่มีลักษณะเฉพาะ จะดีขึ้น/หายไปเมื่อออกนอกอาคาร
	ทั่วไป: อ่อนเพลีย เวียนศีรษะ คลื่นไส้ ตา: ระคายเคือง/แสบ/คันตา ปวดตา ตาแดง/ตาแห้ง น้ำตาไหล จมูก/ลำคอ: แสบร้อนจมูก/ลำคอ ไอ/จาม คันจมูก/มีน้ำมูก หายใจไม่สะดวก ผิวหนัง: คัน/แห้ง/เป็นผื่น ผู้มีภูมิแพ้ อาการแพ้กำเริบมากขึ้น

Neuroarchitecture

สมดุลของคุณลักษณะพื้นฐานตามทฤษฎีองค์ 3 ของวิทรูเวียส

(Vitruvian Triad) สถาปนิกและวิศวกรแห่งอาณาจักรโรมัน ประกอบด้วยความสุข(delight) เสถียรภาพ(firmness) การใช้งาน(commodity) (อนุวัฒน์ เต็มเจิม และคณะ, 2563)

ไม่มีศาสตร์ใดที่แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง ทุกศาสตร์ต้องอาศัยความรู้จากแขนงอื่นมาเติมเต็มและสร้างสรรค์ความเป็นไปได้ใหม่ๆ จึงเป็นที่มาของ Neuroarchitecture

Neuroarchitecture ได้รับความสนใจในปัจจุบัน ศาสตร์นี้เริ่มต้นตั้งแต่ทศวรรษ 1950 Jonas Salk แพทย์ชาวอเมริกัน สถาบันวิจัยอณูชีววิทยาพันธุศาสตร์ประสาทวิทยา(Salk Institute) แคลิฟอร์เนียสังเกตว่าพื้นที่ว่างของวิหารนักบุญฟรังซิส อิตาลี หนึ่งในอาคารที่โดดเด่นในศตวรรษ 20 ซึ่งมีอิทธิพลต่ออารมณ์ จึงให้สถาปนิกออกแบบอาคารสถาบันที่มีองค์ประกอบของศิลปะและวิทยาศาสตร์ฟังก์ชันและสุนทรียศาสตร์ เมื่อเข้าสู่ศตวรรษ 21 ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้องค์ความรู้ Neuroarchitecture พัฒนาอย่างก้าว-

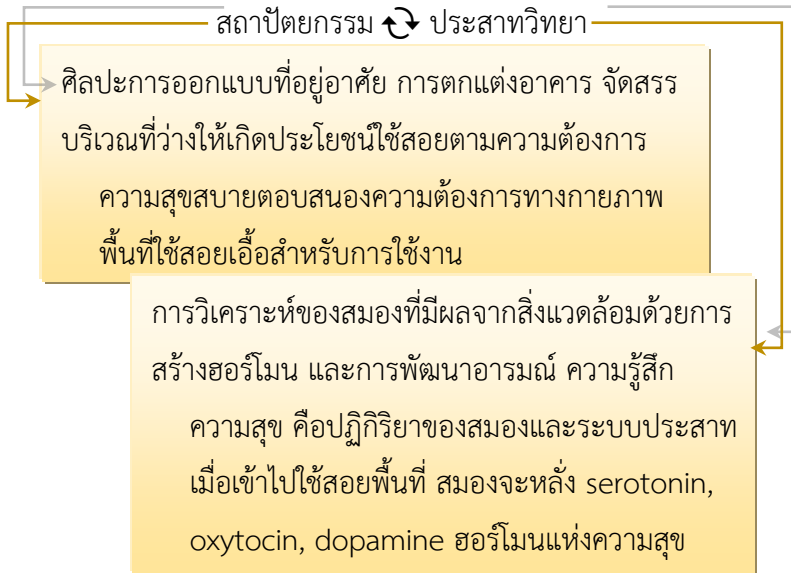
กระโดดตอบสนองบริบทที่เปลี่ยนแปลง Fred Gage(2003) ผู้เชี่ยวชาญสมอง Salk Institute ชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติมีคุณสมบัติในการบำรุงเลี้ยงชีวิตและเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดี(nurture life& increase well-being) มีผลต่อสมอง การสร้างฮอร์โมน พัฒนาอารมณ์ ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี การเข้าไปใช้สอยอาคารมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ สมองมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่แตกต่างกันและส่งผลต่อมายังอารมณ์และพฤติกรรม 3'B (Building, Beauty, and Brain)(Coburn, Oshin& Anjan, 2017)

Neuroarchitecture การออกแบบที่ให้ความสนใจต่อ ‘ความน่าอยู่สู่ความยั่งยืน’(Livability to sustainability) เป็นตัวกำกับรูปแบบและประโยชน์ของการใช้งาน(Form and Function) การสร้างพื้นที่/สภาพแวดล้อม กำหนดทิศทาง การใช้ชีวิต การอยู่อาศัย(Experiencing) ความต้องการของผู้อาศัย(Living solutions) ที่มีความเฉพาะตัว บูรณาการองค์ความรู้ประสาทวิทยา(Neuroscience) อธิบายกระบวนการทำงานของสมองที่มีผลต่อพฤติกรรม อารมณ์ ความเครียด/ความวิตกกังวล ความเป็นอยู่ดี มีความสุข

สถาปัตยกรรมประสาท(Neuroarchitecture)

สิ่งก่อสร้าง อาคาร ทิวทัศน์ของเมืองส่งผลต่ออารมณ์(emotion of beauty) และเซลล์ประสาทในสมอง(Hippocampus) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ใช้สอยที่มีลักษณะเอื้อต่อการเอาชีวิตรอด สมองจะตอบสนองต่อความปลอดภัย ความรู้สึกพึงพอใจ/ความสุขกลายเป็นความคุ้นชินที่กำหนดพฤติกรรม ดังคำกล่าวของ Winston Churchill(1943)

‘คนออกแบบอาคาร อาคารออกแบบคน’(We shape our buildings;
thereafter they shape us)

ชาตรี ประกิตนันทการ(2566)

ความรู้สึทางอารมณ์

พื้นที่สี่เหลี่ยม	→ การถูกปิดล้อม
พื้นที่เพดานสูง	→ เกิดความคิดสร้างสรรค์และกิจกรรมด้านศิลปะ
พื้นที่เพดานต่ำ	→ เกิดสมาธิและการทำงานปกติที่ค่อนข้างซ้ำๆ
สี่เหลี่ยม	→ ลดอัตราการเต้นของหัวใจ ลดความเครียด
สีแดง	→ เกิดการเรียนรู้และความสนใจ
สีชมพู	→ ช่วยให้อารมณ์โกรธผ่อนคลาย
โทนร้อน	→ เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสมาธิ